

PARLAMENT EUROPEJSKI: RYS HISTORYCZNY

Początki Parlamentu Europejskiego sięgają Wspólnego Zgromadzenia Europejskiej Wspólnoty Węgla i Stali (EWWŚ), które stało się wspólnym zgromadzeniem trzech istniejących wówczas ponadnarodowych wspólnot europejskich. Zgromadzenie to przybrało później nazwę „Parlament Europejski”. Z upływem czasu instytucja ta, której członkowie od 1979 r. są wybierani w wyborach bezpośrednich, uległa głębokiej przemianie: ze zgromadzenia, którego członkowie byli mianowani, w obieralny parlament, który wyznacza kierunki działań politycznych Unii Europejskiej.

PODSTAWA PRAWNA

- Traktaty założycielskie ([1.1.1](#), [1.1.2](#), [1.1.3](#), [1.1.4](#), [1.1.5](#));
- Decyzja i Akt dotyczący wyborów przedstawicieli Parlamentu Europejskiego w powszechnych wyborach bezpośrednich (z dnia 20 września 1976 r.) zmieniony decyzjami Rady z dnia 25 czerwca i z dnia 23 września 2002 r.

TRZY WSPÓLNOTY, JEDNO ZGROMADZENIE

W następstwie utworzenia Europejskiej Wspólnoty Gospodarczej (EWG) i Europejskiej Wspólnoty Energii Atomowej (Euratom) Wspólne Zgromadzenie EWWiS objęło wszystkie trzy Wspólnoty. Pierwsze posiedzenie nowego zgromadzenia, liczącego 142 członków, miało miejsce dnia 19 marca 1958 r. w Strasburgu. Przyjęło ono nazwę „Europejskie Zgromadzenie Parlamentarne”, zmienioną w dniu 30 marca 1962 r. na „Parlament Europejski”.

OD ZGROMADZENIA MIANOWANEGO DO PARLAMENTU WYBIERANEGO W WYBORACH BEZPOŚREDNICH

Przed nastaniem bezpośrednich wyborów posłowie do Parlamentu Europejskiego byli mianowani przez parlamenty państw członkowskich. W ten sposób wszyscy posłowie sprawowali podwójny mandat.

Podczas konferencji na szczycie w Paryżu w dniach 9-10 grudnia 1974 r. ustalono, że wybory bezpośrednie „odbędą się w 1978 r. lub po tym roku”, i zwrócono się do Parlamentu o przedłożenie nowych propozycji w celu zastąpienia pierwotnego projektu konwencji z 1960 r. W styczniu 1975 r. Parlament przyjął nowy projekt konwencji, na podstawie którego przywódcy państw i szefowie rządów, wyjaśniewszy szereg rozbieżności, doszli do porozumienia na posiedzeniu w dniach 12-13 lipca 1976 r.

Decyzja i Akt dotyczący wyborów przedstawicieli Parlamentu Europejskiego w powszechnych wyborach bezpośrednich zostały podpisane w dniu 20 września 1976 r. w Brukseli. Po ratyfikacji przez wszystkie państwa członkowskie akt wszedł w życie w lipcu 1978 r., a pierwsze wybory odbyły się w dniach 7 i 10 czerwca 1979 r.

ROZSZERZENIA

Wraz z przystąpieniem do Wspólnot Europejskich w dniu 1 stycznia 1973 r. Danii, Irlandii i Wielkiej Brytanii (pierwsze rozszerzenie) liczba posłów do Parlamentu Europejskiego wzrosła do 198.

Przy drugim rozszerzeniu, polegającym na przystąpieniu Grecji w dniu 1 stycznia 1981 r., parlament Grecji mianował do Parlamentu Europejskiego 24 posłów, których w październiku 1981 r. zastąpili posłowie wyłonieni w wyborach bezpośrednich. Drugie wybory bezpośrednie odbyły się w dniach 14 i 17 czerwca 1984 r.

Z dniem 1 stycznia 1986 r., w wyniku trzeciego rozszerzenia, liczba miejsc w Parlamencie Europejskim wzrosła z 434 do 518 wraz z przyjęciem 60 posłów z Hiszpanii i 24 z Portugalii mianowanych przez parlamenty tych państw, a następnie zastąpionych przez posłów wybranych w wyborach bezpośrednich.

W następstwie zjednoczenia Niemiec skład Parlamentu Europejskiego został dostosowany w celu odzwierciedlenia zmiany demograficznej. Zgodnie z propozycjami Parlamentu zawartymi w [rezolucji z dnia 10 czerwca 1992 r.](#) pt. „Jednolita procedura wyborcza: system podziału mandatów posłów do Parlamentu Europejskiego” liczba posłów do Parlamentu Europejskiego, którzy mieli zostać wyłonieni w wyborach z czerwca 1994 r., wzrosła z 518 do 567. Po czwartym rozszerzeniu UE liczba posłów do Parlamentu Europejskiego wzrosła do 626 w wyniku zastosowania do nowych państw członkowskich systemu sprawiedliwego podziału miejsc zaproponowanego w wyżej wspomnianej rezolucji.

W wyniku konferencji międzyrządowej, która odbyła się w 2000 r. w Nicei, zostały wprowadzone nowe zasady podziału miejsc w Parlamencie, które zastosowano przy wyborach europejskich w 2004 r. Maksymalna liczba posłów, poprzednio ustalona na 700, została zwiększona do 732. Liczbę miejsc przydzielonych 15 zasiadającym już w Parlamencie państwom członkowskim zmniejszono o 91 (z 626 do 535). Pozostałe 197 miejsc podzielono proporcjonalnie między wszystkie wcześniejsze i nowe państwa członkowskie.

Wraz z przystąpieniem do UE Bułgarii i Rumunii w dniu 1 stycznia 2007 r. liczbę miejsc w Parlamencie Europejskim tymczasowo zwiększono do 785 w celu przyjęcia posłów z tych krajów. Po wyborach w 2009 r., które odbyły się w dniach 4-7 czerwca, liczbę miejsc zmniejszono do 736. Jako że w Traktacie z Lizbony (który wszedł w życie z dniem 1 grudnia 2009 r.) ustalono maksymalną liczbę posłów – 751 – którą do czasu następnych wyborów tymczasowo zwiększono do 754, w kadencji 2009-2014 do wybranych w czerwcu 2009 r. 736 posłów dołączyło 18 posłów po ratyfikowaniu przez państwa członkowskie protokołu zmieniającego, przyjętego na konferencji międzyrządowej z dnia 23 czerwca 2010 r. Wraz z przystąpieniem do UE Chorwacji w dniu 1 lipca 2013 r. tymczasowo zwiększono maksymalną liczbę mandatów do 766, aby przyjąć 12 chorwackich posłów do Parlamentu Europejskiego wybranych

w kwietniu 2013 r. (zgodnie z art. 19 Aktu dotyczącego warunków przystąpienia Republiki Chorwacji).

Przed wyborami z 2014 r. całkowita liczba mandatów została ponownie zmniejszona do 751. Podział mandatów uległ ponownej zmianie wraz z wystąpieniem Zjednoczonego Królestwa z Unii, które nastąpiło dnia 1 lutego 2020 r. (1.3.3).

STOPNIOWY WZROST UPRAWNIEŃ

Zastąpienie wkładu państw członkowskich zasobami własnymi Wspólnoty (1.4.1) doprowadziło do pierwszego rozszerzenia uprawnień budżetowych Parlamentu na mocy traktatu luksemburskiego podpisanego dnia 22 kwietnia 1970 r. Drugi traktat w tej sprawie, zwiększający kompetencje Parlamentu, został podpisany dnia 22 lipca 1975 r. w Brukseli (1.1.2).

Jednolity akt europejski wzmocnił rolę Parlamentu w niektórych obszarach prawodawstwa (procedura współpracy) oraz uzależnił zawieranie traktatów akcesyjnych i stowarzyszeniowych od zgody Parlamentu.

Traktat z Maastricht, wprowadzający procedurę współdecyzji w niektórych obszarach prawodawstwa i rozszerzający procedurę współpracy na inne obszary, oznaczał dla Parlamentu początek drogi ku roli współprawodawcy. Dał on Parlamentowi prawo ostatecznego zatwierdzania składu Komisji, co stanowiło ważny krok naprzód w kwestii sprawowania przez Parlament politycznej kontroli nad władzą wykonawczą UE (1.1.3).

Traktat z Amsterdamu rozszerzył procedurę współdecyzji na większość obszarów prawodawstwa i zreformował ją, zrównując Parlament w roli współprawodawcy z Radą. Wraz z prawem do zatwierdzania kandydata na przewodniczącego Komisji Parlament uzyskał jeszcze większą kontrolę nad władzą wykonawczą. Traktat z Nicei dodatkowo rozszerzył zakres procedury współdecyzji.

Traktat z Nicei, zmieniający Traktat o Unii Europejskiej, Traktaty ustanawiające Wspólnoty Europejskie i niektóre związane z nimi akty, został podpisany w dniu 26 lutego 2001 r. i wszedł w życie z dniem 1 lutego 2003 r. Celem tego nowego traktatu było zreformowanie instytucjonalnej struktury Unii Europejskiej tak, by mogła ona sprostać wyzwaniom związanym z przyszłym rozszerzeniem. Zwiększono uprawnienia ustawodawcze i kontrolne Parlamentu, a głosowanie większością kwalifikowaną w Radzie zostało rozszerzone na inne obszary (1.1.4).

Traktat z Lizbony (1.1.5) stanowił kolejne ważne upowszechnienie zarówno zasady głosowania większością kwalifikowaną w Radzie (od dnia 1 listopada 2014 r. przy zastosowaniu nowej metody – art. 16 TUE), jak i procedury współdecyzji (w około 45 nowych dziedzinach prawodawstwa). Procedura współdecyzji, zwana obecnie zwykłą procedurą ustawodawczą, stała się najczęściej stosowaną procedurą decyzyjną obejmującą szczególnie ważne obszary, takie jak wspólna polityka rolna czy polityka w dziedzinie wymiaru sprawiedliwości i bezpieczeństwa. Parlament odgrywa odąd ważniejszą rolę w przygotowywaniu przyszłych zmian traktatu (art. 48 TUE). Ponadto jako część Traktatu z Lizbony (początkowo jako część odrzuconego projektu Traktatu ustanawiającego Konstytucję dla Europy) prawnie wiążąca stała się Karta praw podstawowych Unii Europejskiej, podpisana przez przewodniczących Parlamentu

Europejskiego, Komisji i Rady na posiedzeniu Rady Europejskiej w Nicei w dniu 7 grudnia 2000 r. ([4.1.2](#)).

Wybory do Parlamentu, które odbyły się w dniach 23-26 maja 2019 r., pokazały wyraźnie, że Parlament w pełni wykorzystał postanowienia art. 14 TUE, który stanowi, że „Parlament Europejski pełni, wspólnie z Radą, funkcje ustawodawczą i budżetową. Pełni funkcje kontroli politycznej i konsultacyjne zgodnie z warunkami przewidzianymi w Traktatach. Wybiera przewodniczącego Komisji”.

Zarówno w wyborach z 2014 r., jak i z 2019 r. europejskie partie polityczne ([1.3.3](#)) przedstawiły wyborcom głównych kandydatów do objęcia urzędu przewodniczącego Komisji. Można zatem śmiało powiedzieć, że system głównych kandydatów skutecznie zwiększył frekwencję wyborczą w wyborach europejskich.

Udo Bux
02/2020

